

NOVI PODATKI O KLEMENU NAISTOTHU IZ LOKE

V 27. letniku Loških razgledov leta 1980 sem zbral podatke o življenju in kulturnem prizadevanju loškega rojaka, Bernardovega sina Klemena Naistotha, najprej kaplana in od leta 1480 vikarja velike župnije sv. Petra (Spjetar) v Beneški Sloveniji. Od leta 1484 do 1498 je bil tudi župnik v Hočah pri Mariboru, a to župnijo je upravljal po namestniku, sam pa se je zadrževal predvsem v Spjetru. Leta 1487 je spremljal oglejskega vizitatorja, škofa Pietra Carla iz Caorle, na vizitacijski poti po Tolminskem, Gorenjskem in Koroškem ter po Savinjski dolini in Podravju, leta 1492 pa koprškega škofa Jakoba Valaressa po Koroškem in Gorenjskem. Kot umetnostno zavzet mož je pozidaval, prenavljal in krasil številne cerkve obsežne špjetarske župnije in za ta dela najemal poleg furlanskih tudi mojstre od slovenske strani, med drugimi tudi slikarja Jerneja iz Loke. Jernej je bil, skupaj s stavbarjem Gašperjem iz Tolmina, leta 1531 celo Klemenova oporočna priča, kar kaže, da je vikar vseskozi ohranjal stike s slovenskim zaledjem in gotovo še posebej s Škofjo Loko.

Klemenovo povezavo z Gorenjsko dokazujejo tudi dve listini, ki sta bili sicer že zdavnaj objavljeni¹, a ker omenjata duhovnika Klemena brez priimka, nismo v njem zaslutili loškega Naistotha. Listini hrani kranjski mestni arhiv. V prvi, z dne 17. julija 1502 (*an sand Alexenta*), naznanja kranjski meščan Lienhart Puchlsperger, da dolguje Klemenu, župniku v Špjetru ob Nadiži, 200 ogrskih zlatnikov in da mu za to vsoto zastavlja desetino osmih in pol hub v Gorenji vasi v žirovski župniji in male davke v živilih (oboje je zajem deželnega kneza). Dolg se plača vsako leto štirinajst dni pred ali po sv. Juriju. »Ich Lienhart

*Puchlsperger burger zw Crainburg be-
kenn... das wier recht vnd redlich
schuldigh worden sein vnd gelten sullen
dem ersamen herrn Clementen diser
czeitt pharrer zw sand Petter in der Na-
deyss vnd allen seinen eribem oder dem
der solch gerechtigkeit innehaben wiertt
200 hungersch vnd ducaten gulden guet
am gold vnd gerecht auff der wag, die
er uns in gueten trewen zw mergklicher
vnser notdurfft berait gelichen hatt.
Vmb dy jetz bemeltt summa gulden ha-
ben wir inn satzbeis versetzt vnd ein-
geantwurt vnsern zehennndt auff newn-
thalber hueben zu Oberndorff in Sey-
ritzer phar gelegen gantze zehentliche
recht mitsambt den khlain rechten da-
von zw nemen vnd der von dem landes-
fursten zu lechen herruertt...» (Po Ko-
matarjevem izvlečku.)*

Izdajatelj je listino tudi pečatil in lastnoročno podpisal. Pisana je na pergamentu, na pergamentnem traku obešeni pečat pa je odpadel. Na hrbtni strani je zapis: *Lienhardten Puchellsperger schuldbrief hern Clemendten pharhern in der Nadeis gegeben betreffend zweyhundert ducaten, darumben ain zehendt auf 8 1/2 versetzt worden.*«

Lienhart Puchlsperger je bil ugleden kranjski meščan in vsaj leta 1494 tudi mestni sodnik². S Klemenom, ki se v listini imenuje župnik in ne vikar, sta si bila gotovo dobra znanca, da mu je ta zupaup v posojilo kar lepo denarno vsoto.

Druga listina je bila izdana 28. junija 1518 v Vidmu pri Sv. Antonu³ (*datum Utini apud sanctum Antonium anno... indictione VI die vero XXVIII junii pontificatus... Leonis... pape X. anno VI.*) in zadeva ustanovitev beneficija pri ol-

tarju sv. Katarine v župnijski cerkvi v Kranju, ki so ga pred kratkim ustanovili *duhcnik Klemen iz Špjetra, Hieronim Kreynich iz Kranja in kranjski meščan Andrej Parule* (*«altare sancte Catherine virginis et martyris noviter per te (Hieronimum), venerendum dominum presbiterum Clementem vicarium perpetuum ad sanctum Petrum de Natissa et Andream Parule civem Crainburgensem... erecto et fundato et de propriis bonis sufficienter dotato...»*). Videmski kanonik in generalni vikar oglejskega patriarha Dominica Grimmana, Joannes Angelus de sancto Severino, sporoča omenjenemu duhovniku Hieronimu Kreynichu iz Kranja, da ga vmešča in potrjuje za kaplana in mu potrjuje tudi patronatno pravico pri oltarju sv. Katarine. Po Hieronimovi smrti pripade patronatna pravica Andreju Parule in njegovemu sinu, nato duhovniku Klemenu in šele nazadnje kranjski srenji. Pravica vmeščati in potrjevati kaplane pa pripada patriarhu.

Na pergamentu pisana listina je bila potrjena s patriarhovim pečatom na rdeči svileni vrivci, ki pa je odpadel. Priče so bili *«presentibus venerabilibus fratribus dominis magistro Jacobo Tursio, Nicolao de Coloreto ordinis predicatorum, no. br. Christophoro de Susanis civis Utinensi»*. Kot *«cancelarius de mandato»* se je podpisal *«Augustinus Sanctoninus curie patriarchalis Aquileiensis cancelarius de mandato»*.⁴ Ta mož pa je bil sin znanega Paola Santonina, tajnika in spremljevalca oglejskih vizitatorjev — tudi v spremstvu vikarja Klemenā Naistothe! — po slovenskih deželah in avtorja za naše kraje pod patriarhovo cerkveno oblastjo zelo pomembnega popotnega dnevnika (*Itinerarium*) v letih 1485 in 1486/87. Leta 1494 je postal Augustinus pomočnik v patriarhovi pisarni in leta 1510 je nasledil v njej očetovo mesto. Umrli je verjetno leta 1523⁵. — Oba Kranjčana, Kreynich in Parule sta bila bržčas premožna in ugledna meščana. Za družino Parule vemo, da je imela — gotovo poleg še druge posesti — sredi 16. stoletja mlin v »Strahneči dolini« in Andrejev sin Peter je imel ok. leta 1520

kmetijo na Klancu pri Kranju⁶. Tudi s tema si je moral biti vikar Klemen prijateljsko in najbrž tudi ekonomsko na roko. Predvsem pa listina dokazuje, da je mecensko skrbel ne samo za cerkve svoje župnije, marveč tudi za cerkve drugih župnij, tokrat na primer kranjske. Kar težko si mislim, da bi ostal do same Loke praznih rok — a doslej viri o kakšnem Klemenovem mecensvu do domačega mesta molče.

Osebnost vikarja Klemenā Naistothe se dokaj pričevalno vpleta v cerkveno in kulturno življenje na Slovenskem. S špjetarsko faro se je zasedral na skrajnem zahodnem robu slovenskega ozemlja, kot župnik v Hočah je segel na njegov vzhodni rob, vendar se zdi, da je Klemenova aktivnost na Štajerskem daleč zaostajala za skrbjo, ki jo je posvečal dolinam ob Nadiži. Upajmo, da bodo arhivi razkrili še kakšno nadrobnost iz njegovega življenja, obžalovati pa moramo, da sta se obe ključni listini, ki sta bili svoj čas v špjetarskem farnem arhivu (druga je bila Klemenova oporočka), izgubili.

V članku o vikarju Klemenu v Loškin razgledih sem nekoliko podvomil, če je D. A. Guyon, prvi priobčevalec Klemenovega imena,⁷ priimek »Naistoth« pravilno prebral, kontrola pa je ob izgubljenih listinah nemogoča. Dvom še ni ugasnil, saj bi priimek utegnili brati tudi kot »Noistath« ali »Noistoth« — v tej obliki pa je v začetku 17. stoletja zapisano tudi ime Novega mesta, na primer v vizitacijskem poročilu nuncijskega Giovannija Batt. Salvaga kardinalu Scipionu Borghese leta 1608.⁸ Gre mar pri Klemenu ali njegovem očetu Bernardu razen za povezavo z Loko tudi za kakšno zvezo z Novim mestom? Na to vprašanje ne morem odgovoriti, nakažem ga lahko le kot vablivo uganko. Res pa bi bilo imensko formulacijo *«Clemens Bernardi Naistoth de Loch*, težko raztolmačiti z »novomeškim« vrinkom.

Vnovič naj se dotaknem tudi vprašanja o Klemenovem razmerju do stavbarja Andreja iz Loke, ki je s pomočni-

kom Jakobom deloval leta 1477 v Beneški Sloveniji in v osemdesetih letih še na Tolminskem⁹. M. Kos je dopuščal možnost, da je Klemen pospeševal Andrejevo delo na Beneškem,¹⁰ podobno kot je v dvajsetih letih 16. stoletja pritegnil slikarja Jerneja iz Loke. Toda sam sem svoj čas podvomil, da bi bil Klemen že leta 1477 tolikanj veljaven, da bi mogel odgovorno povabiti stavbarja na delo v Beneško Slovenijo. Če pa upoštevamo, da so kaplanu Klemenu že leta 1480 zapuili kot vikarju v upravo zelo pomembno in veliko župnijo sv. Petra, potem je gotovo imel za seboj že kaj več kot tri leta duhovniške službe in da si je pridobil tudi že primeren ugled, tako da so lahko sprejeli njegov nasvet, naj pokličejo na delo v Brišče, v Porčinj in v Landar in še kam loškega stavbarja, ki se je izkazal že dve leti poprej (1475) z zidavo prezbiterija podružne cerkve v Volarjih pri Tolminu in morda tudi že s cerkvenimi zidavami v Breginjskem kotu. Seveda ostanemo pri tem le pri več ali manj verjetnih ugibanjih, res pa je, da se je prav za Klemenovega življenja v Beneški Sloveniji tudi z drugimi mojstri (Martinus Petri, Gašper iz Tolmina, mojster Luka, Mihael in drugi) utrdil osrednjeslovenski ali kar gorenjski stavbni tip in segel tudi čez današnjo etnično mejo — na primer do Remanzacca med Vidmom in Čedadom (cerkev sv. Štefana), do Fojde (Faedis) s cerkvijo sv. Petra na pokopališču (S. Pietro degli Slavi) in do Ramandola severno od Nem (Nimis).

Emilijan Cevc

OPOMBE

1. I. Komatar, Kranjski mestni arhiv. *Jahresbericht des k. k. Kaiser-Franz-Joseph-Gymnasiums in Krainburg für das Schuljahr 1913/14*, Krainburg 1914, str. 18, št. 37, str. 22, št. 43.

2. J. Žontar, *Zgodovina mesta Kranja*. Ljubljana 1939, str. 59.

3. Gre za cerkev sv. Antona Puščavnika v Vidmu (Udine). Današnja cerkev, stoječa zraven nadškofijske palače, je iz baročnega časa.

4. J. Žontar, *op. cit.* str. 58

5. G. Vale, *Itinerario di Paolo Santonino in Carintia, Stiria e Carniola negli anni 1485—1487* (Studi e testi 103), Città del Vaticano 1943, str. 106 sq.

6. Žontar, *op. cit.* str. 160, 113.

7. D. A. Guyon, *Gli Sloveni del Friuli. Pagine Friulane VI*, 1894, str. 133.

8. M. Premrou, Vatikanski dokumenti iz 1603—21 o vladiki Hrenu in cerkveni vizitaciji Kranjske 1607—8. *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino V*, 1926, str. 103.

9. E. Cevc, Stavbar Andrej in slikar Jernej iz Loke v Beneški Sloveniji. *Loški razgledi 7*, 1960 str. 101 sq.

10. O imenih in osebah nekaterih umetnikov na Slovenskem v srednjem veku. *Zbornik za umetnostno zgodovino 5—6*, Ljubljana 1959, str. 297.